SURINAME EN DE OORZAKEN VAN DE ACHTERLIJKHEID DEZER NEDERLANDSCHE KOLONIE.

DOOR

FERD. GREINER

(te Paramaribo).

Suriname heeft welvaart gekend onder de Nederlandsche vlag. In 1816 waren wij onder Engelsch Bestuur zelfs zoo gelukkig om een batig slot aan te wijzen, doch sedert de kolonie in dat jaar wederom in onze handen kwam, is zij met meer „downs” dan „ups” langzamerhand vervallen tot het minst welvarende land van Zuid-Amerika, waarvan zij eenmaal het welvarendste was.

Demerary, dat toen in Engelsche handen bleef en zeer ver in ontwikkeling bij Suriname ten achteren was en waar het arbeidersvraagstuk hetzelfde was, is thans geworden wat het is, en wordt door de Engelschen hun „magnificent province” genoemd.

Paramaribo had in 1816 ongeveer de belangrijkheid van thans, terwijl Georgetown, de hoofdstad van Demerary, werd gesticht op de afbraakterreinen van het gehucht Stabroek.

Daarom mogen wij thans gerust aannemen dat achteruitgang niet verder mogelijk is en dat wij thans voor slechts twee mogelijkheden staan, t.w.: stilstand of vooruitgang.

Zal het dit laatste zijn?

Er zijn in Suriname twee lijnrecht tegenover elkander staande opiniën:

Ten eerste:

De opinie van hen, die sedert jaren machteloos zijn gebleken om aan het land eenige welvaart te bezorgen, niettegenstaande dit hun natuurlijke taak was, en wier opinie met zeer weinig variatie op den voorgrond heeft gestaan in alle rapporten tot heden opgemaakt, hoewel als voldoende rapport moest beschouwd worden het door hen bereikte resultaat.

Ten tweede:

De opinie van de direct bij de welvaart van het land geïnteresseerden, die niet ter verantwoording geroepen kunnen worden, waarom een en ander zoo slecht gaat, maar eerder het recht hebben om die verantwoording te eischen.

De toestand in Suriname wordt in Nederland ziek genoemd. En terecht. Alleen vergist men zich volkomen in de oorzaak van de kwaal, waaraan Suriname lijdt.

En toch geloof ik dat het voor Nederland zeer moeilijk zal zijn de kwaal te leeren kennen, zoolang het kwakzalvers zendt inplaats van dokters.

Aangenomen dat de vaklieden die uitkomen, hun vak in Nederland met succes uitoefenden, is het logisch, dat waar deze vaklieden zonder uitzondering op lateren leeftijd in de kolonie aankomen en hunne leerjaren geruimen tijd achter den rug hebben, zij voor de speciaal Surinaamsche toestanden ongeschikt moeten zijn.

Hoe kan nu een Gouverneur iets bereiken van wat hij zich bij zijn benoeming voorstelde of beloofde uit te voeren? Om te roeien heeft men riemen noodig.

Waarom zendt Nederland geen speciaal voor Suriname opgeleide krachten, die geen trekvogels zullen worden, wanneer hun toekomst bij hun indiensttreding zuiver afgeteekend is?

Waarom in Suriname slecht betaalde ambtenaren en beambten, die zich in verband met de ingewikkelde paperasserij noodeloos overwerken? Waarom schijnt men in Nederland niet te begrijpen dat Suriname en Oost-Indië, wat betreft de bevolkingen geheel onge-

lijksoortige grootheden zijn? De Javaan zal nog lang dezelfde gebruiken en gewoonten aanhangen! de creool van Suriname heeft sinds vele jaren reeds dezelfde aspiraties als zijn kolonisateurs, dank zij de goede scholen die wij hem gaven. In Nederland behoort men zich, met de uitstekende resultaten van zoovele daar afstudeerende Surinaamsche jongelieden voor oogen, daarvan rekenschap te geven en te begrijpen dat de Surinamers met hunne ontwikkeling in staat zijn om bestuursmaatregelen naar hun werkelijke waarde te beoordeelen.

Is het daarom niet logisch dat de Surinamer, begrijpende dat een en ander wederom faliekant moet uitloopen, daaraan niet altijd wenscht mede te werken?

Hij heeft dagelijks het onverkwikkelijke schouwspel voor oogen dat de beste jonge krachten van het land zich in het buitenland gaan vestigen, omdat Suriname voor hen geen veld is. En toch waren deze jongelieden de natuurlijke helpers om het land groot te maken.

Aan het hoofd van geen enkel departement staat thans een Surinamer, en toch, hoe anders kon alles zijn als juist aan Surinamers de leiding van de departementen werd opgedragen. Zij zijn de eerste belanghebbenden bij den goeden gang van zaken en.... geen trekvogels. De ambtenaar, dien men uitzendt heeft geen notie van al wat de speciale toestand in Suriname vereischt, en zoodra hij geacht kan worden op de hoogte te zijn, staat hij alweder op de vertreklijst en dan begint weder het spelletje met een opvolger, die niet zelden in een warboel belandt, die hem van zijn aankomst af de schrik op het lijf doet slaan. Is het niet logisch dat hij het dan maar op een andere manier probeert, van waar de ontzettende paperasserij.

Hij komt voor het moeilijke geval te staan dat hij orders moet geven aan menschen, die hem in onderfinding verre de baas zijn en hij vergeet niet zelden maar al te spoedig — niettegenstaande hij in ons verlicht vaderland anders heeft kunnen leeren — dat gevoel van eigenwaarde en geschiktheid niets te maken hebben met kleur.

Indien wij op de landkaart het bereikbare gedeelte van Suriname beschouwen, dan treedt daarbij op den voorgrond dat dit in hoofdzaak slechts aan enkelen behoort.

Tevens wordt direct de aandacht getrokken door het absoluut gemis aan verkeerswegen.

Welnu, dit totale gemis aan wegen is de voornaamste oorzaak waardoor Suriname tot den tegenwoordigen toestand van verval is geraakt en *nooit* tot welvaart zal kunnen komen, zolang deze toestand bestendig blijft.

Men heeft aan dezen toestand een schijn van „business” gegeven door het scheppen van vervoermiddelen, die als monopolieën zijn aan te merken, en die door de ingewikkeldheid van de administratie en niettegenstaande de mobilisatie van een groot aantal ambtenaren, gewoonlijk een deficit opleveren, al was dan ook, door den oorlogstoestand, die alle mededinging uitsloot, een overschot te constateeren.

Men gaat in Suriname van het beginsel uit dat er eerst menschen behooren te komen om den aanleg van wegen te motiveeren.

Op deze wijze is het land voor een ongelukkig klein gedeelte met vooral voor de toekomst waardeloos cacao- en koffiebosch beplant (als een bolwerk de nieuwe landen er achter versperrende), terwijl de nieuwe landen door het gemis van wegen van elke poging tot ontginning zijn uitgesloten. Immers, de prachtige landen toebehoorende aan het Gouvernement, zouden een gedeelte van den nationalen rijkdom uitmaken, zoodra er wegen doorheenliepen, terwijl zij thans voor minus op de balans zijn te brengen, omdat zij alleen moeten beschouwd worden als kweekplaatsen voor malaria-parasieten.

Begrijpt men dan niet dat koloniseeren ontginnen beteekent en ontginnen zich ten doel stelt wegen aan te leggen vóór al 't andere? Welnu, Suriname dat wij nu met geringe tusschenpoozen 250 jaren koloniseeren, heeft nog geen enkelen doorloopenden weg. Het is in dit land betalen of men blijft thuis.

Begrijpt men dan niet dat door één meter weg aan te leggen de strekkende meter aan weerszijden een groo-tere waarde verkrijgt en dat daardoor veeteelt mogelijk wordt, de onontbeerlijke partner van elk landbouwbe-drijf? Let wel, ik bedoel niet de arboricultuur, die men thans ten onrechte met den naam van landbouw be-stempelt en waarvan noch kapitalist, noch land in de toekomst iets mag verwachten, omdat haar bedrijf niet anders dan met lage loonen een schraal bestaantje aan den gang kan houden in dit dure land. Immers de eischen van deze arboricultuur zijn van dien aard, dat zij slechts de primitiefste werkwijze kan toepassen en dat moderne methoden, zelfs als men die wilde toepas-sen, zooals die voor veldgewassen mogelijk is, uitge-slotten zijn.

Begrijpt men dan niet dat één man met ploeg en trekos het werk kan leveren, met veel minder moeite dan 20 menschen thans?

Het gemis aan veeteelt sluit de mogelijkheid om te ploegen uit, omdat dit gewis het weder in bosch op-groeien van den nationalen rijkdom, n.l. den met moeite verkregen „open grond” onvermijdelijk maakt. Want veeteelt geeft mest en mest is noodig om het land blijvend aan te winnen.

Geeft men zich geen rekenschap dat het vervoer van een koe in kleine open booten over onstuimig water een gevaarlijke geschiedenis is, terwijl een kind langs een weg een tiental beesten naar hun bestemming kan drijven?

De creoolsche landbouwer is niet lui, doch hij wordt belemmerd bij zijne werkzaamheden en bij den verkoop van zijn product op een wijze, welke uitsluit dat hij veel meer produceert dan hij voor eigen gebruik noo-dig heeft. Hij verstoort zijn kostgrond in het oerwoud, omdat het gemis van wegen het aan de overheid on-mogelijk maakt om zijn goed te beschermen. Wegen zullen hem maken tot een welvarend man, een koop-krachtig individu en een man van wien men met recht

mag verwachten dat hij zijne belastingen betaalt, omdat men daarvoor iets in de plaats geeft.

Zie hem zijn cylopen-arbeid verrichten om zijn kostgrond aan te leggen, vooruit wetende dat hij slechts met een of twee oogsten zal beloond worden. Geeft men er zich in Nederland rekenschap van dat deze arbeid alleen reeds moeilijker is, dan wat men redelijkerwijze van een arbeider in Europa mag verwachten? Ook omdat deze arbeid wordt verricht in een ondoordringbaar oerwoud, waar vele gevaren dreigen.

En toch na het verrichten van dezen arbeid komen eerst de eigenlijke landbouwwerkzaamheden.

Eindelijk is hij aan zijn oogsttijd gekomen en zal hij de vrucht van zijn arbeid gaan genieten. Hij vervoert zijn product naar Paramaribo, tot heden zijn eenige afzetplaats; hij vaart liefst bij nacht, omdat de rivieren dan minder onstuimig zijn. Hij vindt bij aankomst in de stad dat de prijs van zijn koorn, b.v. van den eenen dag op den anderen — hoe ongelooflijk dit ook moge klinken — met $\pm 80\%$ is gedaald. Wacht hij tot morgen dan gaat de prijs nog meer naar beneden. De waarde van zijn product heeft niets te maken met het lokale marktje, dat als basis wordt aangenomen voor de waarde van hetgeen hij te verkoopen heeft, maar hij *moet* verkoopen, want hij is in de stad gekomen niet alleen om te verkoopen, maar ook om in te koopen de behoeften die zijne afzondering in het district onvermijdelijk maakt.

Hij bracht tien zakken koorn ter markt. Zijn oom, die van de stad terugkwam, had hem verteld dat het koorn 10 gulden per zak stond en bij zijn aankomst kreeg hij er 2 gulden voor. Twintig gulden inplaats van honderd!

Deze schandelijke fluctuaties zijn alleen in Suriname mogelijk en dit door de geheimhouding die er schijnt te worden in acht genomen omtrent de prijzen, die op een kanonschot afstands van Suriname gelden. Waarom worden deze prijzen niet dagelijks geëischt van de Kabelmaatschappij, die daarvoor subsidie geniet? Is het voor het plezier van eenige opkoozers?

Het mag niet anders gezegd worden dan dat onze Gouverneur Staal alles in het werk heeft gesteld om de menschen tot produceeren te krijgen. En wat meer is, hij is er in geslaagd. De zolder van de cassavefabriek te Saron bezweek onder den last van het *voor niets* van den landbouwer opgekochte goed en zoo zal dan het eenige resultaat van de lofwaardige en vaderlijke bemoeiingen van den Heer Staal zijn, dat men onder de klein-landbouwers algemeen hoort zeggen: „Men zal mij voor de tweede maal niet vangen! Ik plant voortaan voor mij en mijn gezin en niets meer!”

Ik rekende, voor de documentatie, met een dier landbouwers eens na; het was een man met ijzeren spieren en een maag in verhouding tot die spieren; wat hij nu wel per dagloon verdiend kon hebben.

Het resultaat was *vijf en dertig centen!*

Indien het gouvernement nu de menschen eens hielp met dagelijks mede te deelen, op een kantoortje aan den Waterkant, met een meneer die lezen en schrijven kan er in, hoeveel zij elders voor hun product kunnen krijgen, elders waar fluctuaties, zooals die in Suriname regel zijn, door de Overheid niet gepermitteerd zouden worden; aan de menschen dan een voorschot gaf op hun product dat den verkoopprijs van thans al zeer zou overtreffen, en met hen afrekende zoodra de gelden binnenkwamen van de ladingen als verzamelexport verzonden, dan ging ieder landbouwer direct planten.

Geef hun wegen en moderne landbouwgereedschappen, leer hen daarmee omgaan.

Als men in Suriname informeert, waarom men de noodige werken niet uitvoert, krijgt men tot antwoord: „er is daarvoor geen geld”.

Maar hoe is dat te rijmen met de uitgaven die hier gedaan worden voor zaken, die als luxe beschouwd worden in landen, waar alles van een leien dakje gaat?

Wat in het groot is vertoond met de onderneming op Slootwijk, met de spoor, met de bacoven-cultuur, enz. gebeurt dagelijks in vele takken van dienst in het klein.

Maar het gezamenlijke van die vele proefnemingen, waarvan geen enkele eenig resultaat heeft opgeleverd, dat de bevolking ten goede kwam, vormt een reuzenpost, die onttrokken werd aan de noodzakelijke werken, die Suriname zoozeer behoefde.

Loof premies uit voor degenen die het meeste open terrein blijvend aanbrengen, zet hun namen in een speciaal boek met gulden letters, want zij zijn de lieden die Suriname door ontbossing verlossen van den vloek die het in slaap houdt en hare ontwikkeling tegenhoudt.

Het moederland weet niet waarheen men in Suriname wil, omdat de opinie, ik bedoel de opinie, die tot heden de overhand heeft, niet is en kan zijn die van de Surinamers.

Men hoort in Nederland dikwijls zeggen: „wat willen die lastige menschen nu toch eigenlijk? Men geeft hun wat ze vragen en nog zijn zij niet tevreden.” Opdat het Nederlandsche volk de werkelijke wenschen van Suriname leere kennen, is het noodig dat de Koloniale Staten uit zuiver Surinaamsche elementen bestaan. De niet-Surinamer heeft niet van zijne geboorte af medegepinaard en de ontberingen gekend in dit land als de Surinamer.

De betrekkelijke welvaart van een land is niet afhankelijk van de hoegrootheid van de bevolking maar wel van de welvaart van het individu.

De welvaart van het individu hangt af van zijn productievermogen en het productievermogen van elk individu te helpen vergrooten moet de eerste zorg zijn van bestuurders, indien zij begrip hebben van de verantwoordelijkheid die op hen rust.

Indien wij in Suriname er slechts toe konden besluiten die methoden te helpen invoeren, die duizend en meer jaren bekend waren om aan den grond zijne schatten te ontrukken, zou met het oog op den rijkdom van den bodem, in dit land een toestand geboren worden die als zeer bevredigend ware aan te merken.

Is er in die richting ooit iets in Suriname geprobeerd?

Heeft men ooit in die richting het landbouwonderwijs trachten te verbeteren? Het eenige antwoord hierop is *neen*.

Het heeft er allen schijn van dat men in Suriname nog altijd aan het overwegen is of het wel dienstig is om moderne methoden te helpen invoeren en dit vindt vermoedelijk zijn verklaring in de „arboricultuur”, hier bekend als „groote landbouw”, een bedrijfsvorm, die bij het minste naar boven gaan van den loonstandaard (waarmede de welvaart van het land samengaat), zal moeten staken.

Het invoeren van moderne methoden, al ware het met geweld, noodig met het oog op het zoovele malen grootere productievermogen, zal zulk een schrill contrast veroorzaken tusschen de verdiensten van den vrijen landbouwer en die van den contractant, dat handhaven van den loonstandaard van laatstgenoemde een onmogelijkheid wordt en hercontracteeren van zelf uitgesloten is.

Maar aan den anderen kant zal de met verlangen naar zijn land terugziende contractant, door eene grootere verdienste er wel twee maal over denken om na zijn volbrachten contracttijd, zijn nieuw vaderland te verwisselen met wat hij verliet, omdat hem mogelijk wordt om in ons land een toekomst te veroveren, waar het thans slechts sporadisch aan enkelen gelukt om tot iets te komen.

Men kan de gecontracteerden, die hier komen, onderscheiden in twee categorieën: n.l. degenen die hier zijn gekomen om door werken vooruit te komen en degenen, wien dit onverschillig is. Maar weinigen van de beide categorieën komen hier met eene andere bedoeling dan om naar hun vaderland terug te gaan, te meer omdat het hun spoedig blijkt, dat de hooge loonstandaard, die hen bij het contracteeren aanlokte, fictief was en dat het niet was het loon, maar wel wat men in dit dure land er voor koopen kan, dat men hen had behooren voor te houden.

De geïmporteerden, die wij gaarne hier wilden hou-

den, zijn nu juist die welke wij zien vertrekken omdat hun vlijt hen in staat stelde om met hunne vergaarde spaarpenningen naar hun vaderland terug te keeren en daar, minder belemmerd dan vroeger, in een goed-kooper land vooruit te komen.

De werkzaamheden van het Immigratie Departement zich tot heden hier bepaald hebbende tot het importeeren van tijdelijke werkkrachten, zijn evenwel, zooals van zelf spreekt, niet beperkt tot deze bemoeiing, of liever behooren daartoe niet beperkt te blijven, maar niettegenstaande bij uitstek geschikte hoofden daar de leiding hadden, is er in de richting van Europeesche immigratie door het gebrek aan geld en vooral door het gebrek aan wegen, die hygiëne mogelijk maken, nog niets gedaan. Want het zou den Europeeschen landbouwer moeilijk zijn zich landbouw voor te stellen zonder veeteelt en veeteelt is niet mogelijk zonder wegen.

Zien wij eens hoe in Brazilië de Immigratie begrepen wordt:

De Immigrant wordt daar ontvangen als de categorie van menschen van wie men *alleen* alles voor de toekomst van het land verwacht. Hij wordt na geacclimatiseerd te zijn, per spoor of stoomboot gebracht naar de streek die hij voor zijn vestiging heeft gekozen en waar hij een huis aan den grooten weg gelegen, gereed vindt.

De grond voor zijn eersten oogst is open gemaakt en reeds gedeeltelijk beplant; hij ontvangt zaad, vee, trek-dieren en ploeg en eene ondersteuning tot zijn eersten oogst.

Hij vindt zich dus van den dag van zijn aankomst af geplaatst op de eerste sport van de ladder die tot welvaart leidt.

Maar hij moet het ontvangene terugbetalen en kan dit doen door het helpen voorbereiden voor nieuwe immigranten van hetzelfde als hij bij zijn aankomst vond.

Hij werkt aan den weg, opent den grond, bouwt hui-

zen en wordt door die werkzaamheden automatisch eigenaar van wat hij vond en daardoor een goed burger, die belang heeft bij de welvaart van zijn nieuw vaderland.

Immigratie op deze leest geschoeid is niet kostbaar, de uitgaven moeten beschouwd worden als een rouleerend kapitaal of vooruitbetaling van arbeidsloonen om iets verkoopbaars tot stand te brengen.

Maar de nieuwaangekomene zou in geen geval zijne vestiging overwegen indien hij bij zijn aankomst geen weg vond en de mogelijkheid hem, evenals dit in Suriname het geval is, ontbrak, om gemakkelijk en zonder gevaar zijn product te vervoeren.

Thans nu wij ongetwijfeld aan den vooravond staan van eene landverhuizersbeweging zooals die nog nooit gezien is, is het misschien aanbevelenswaardig om zonder dralen die stappen te overwegen die den aanvoer van werkelijke immigranten mogelijk maakt.

Maar dat men dan late varen het idee, dat bij alles hier vóór schijnt te moeten zitten, dat er daarvoor iets bizonders moet gedaan worden, iets anders dan wat het verleden in andere landen heeft geleerd. Studie van een overbekende zaak is geld wegwerpen. Copieer van elders; dat is voldoende.

In Cuba, waar loonsverhoogingen in de laatste jaren in het ooglopend groot zijn geweest, zien wij dat dit evengoed ten voordeele van de werkgevers als van de arbeiders kwam.

Moderne methoden maakten deze loonsverhoging niet alleen mogelijk, maar reduceerden de productiekosten tot een lager cijfer dan die in Azië, niettegenstaande werkloonen daar zeer laag zijn.

Alleen de hoogere loonen zijn in de zuidelijke staten van Noord-Amerika oorzaak geweest van de economische ontwikkeling en deze werd met gekleurde arbeiders bereikt. Een gekleurde arbeider wordt daar geacht voor de onderneming gemiddeld te vertegenwoordigen een werkkracht voldoende om 50 akker in cultuur te brengen. Hij verdient 200 dollars per jaar, behalve kost en vrije woning en wordt voor overwerk betaald.

Maar het feit alleen, dat daar met dezelfde categorie menschen en bij toepassing van moderne methoden, op 50 akkers per kop gerekend kan worden, duidt genoegzaam aan wat men hier met onze creolen zou kunnen bereiken, indien men hen die methoden wilde onderwijzen, die overal elders worden toegepast.

Het importeeren van een ploeg met trekdiereen staat gelijk met het importeeren van 20 werklieden en de welvaart van den arbeider zal een automatischen toevoer van gewilde werkrachten doen ontstaan.

Indien ik een keuze zou mogen doen onder de vele producten die in Suriname met succes verbouwd kunnen worden, zou ik zonder aarzeling de voorkeur geven aan het suikerriet, dat voldoende heeft bewezen in Suriname een goeden bodem te hebben gevonden.

Maar niet alleen de geschiktheid van den bodem doet mij suikerriet zonder dralen kiezen, maar ook de omstandigheid dat deze cultuur niet zoo direct afhankelijk is van landwegen, maar integendeel door het bewonderenswaardig net van natuurlijke waterwegen, waar het niet betreft de vrucht, maar wel het geheele gewas te transporteeren, direct in aanmerking komt om te voorzien in de werkeloosheid en de gedwongen ledigheid van een krachtige, talrijke, soms over uitgestrekte landen beschikkende en naar geregelde verdiensten hakende Creolenbevolking.

Van hen mag voor de centrale suikerfabrieken een toevoer van product verwacht worden welke alleen kan medevallen en waardoor tevens een eerlijk licht zal schijnen over de redenen *waarom* de creool niet zoo hard werkte als men van hem mocht verwachten.

Immers, zoodra voor hem de mogelijkheid zal zijn in het vooruitzicht gesteld te weten wat bij het gelukken van zijn product de vrucht van zijn arbeid zal opleveren, zoodra hij de zekerheid bezit dat het resultaat van zijn ijver niet meer zal vernietigd worden door de schandelijke prijsfluctuaties te Paramaribo, is voor hem vervallen wat zijn productievermogen remde.

Centrale suikerfabrieken zullen door hem beschouwd worden als eene voorzienigheid, waarnaar hij zoolang heeft uitgezien; zij zullen de rayons welke zij gekozen hebben na den eersten oogst reeds veranderen op een onherkenbare wijze; zij zullen rijkdom verspreiden over eene bevolking van *grootgrondbezitters* tevens *kleine landbouwers* en behalve dat zij schitterende resultaten moeten opleveren, zullen zij zich tot eer kunnen rekenen een sociaal werk te hebben verricht waarop met gerustheid de toekomst van een prachtig, thans geheel verwaarloosd land verder kan worden opgebouwd.

Welke moet de plaatsing zijn van centrale suikerfabrieken?

Centralen, die aan groote rivieren gevestigd worden, zijn alleen van belang voor de grootere plantages en geheel uitgesloten van den geregelden aanvoer van riet van kleine landbouwers, aan de zijrivieren gevestigd. Toch zijn die kleine landbouwers de voornaamste categorie producenten voor de naaste toekomst.

Ziehier waarom:

Indien wij teruggaan tot vóór 1852 dan zullen wij zien dat er op dat oogenblik 90 suikerstaten in volle werking waren, waarvan een groot gedeelte aan de kleinere zijrivieren gelegen waren.

Die suikerplantages waren aangelegd door vaklieden, waaraan de tegenwoordige vaklieden, wat het tot standbrengen van irrigatie en bedelving betreft, een voorbeeld kunnen nemen.

Die werken waren uitgevoerd met zeer goedkoope arbeidskracht en zouden thans schatten vereischen. In het klein begonnen, werden deze suikerstaten langzamerhand uitgebreid, niet alleen naar gelang van behoefte, maar zoodra oordeelkundige terreinkeuze en verkregen kennis van de hoogste waterstanden het toelieten. Dit kwam vooral voor bij de plantages aan de kleine rivieren, die geen zout water behoeften te vreezen, maar wel een periodieke overstrooming door gemis van geregelde loozing.

Op de plantages met hooge bedelving aan de kleine

rivieren bestaat de zekerheid dat door dambreuk of infiltratie het product niet zal vernietigd worden door water met zoutgehalte. Door samenvoeging van de oude bedelvingen zal een centrale in haar rayon tevens de juiste oppervlakte kennen die haar tot maatstaf kan dienen bij haar productberekeningen.

De onstuimigheid van de grootere Surinaamsche rivieren maakt een geregelde bevaring daarvan met kleine, volgeladen booten tot een gevaarlijke onderneming. Liggen de centralen aan de groote rivieren dan zal de geregelde toevoer van het gewas van de producenten aan de kleine rivieren gevestigd belemmerd worden. Het oogstseizoen valt in den drogen tijd en het kan op de rivieren dan spoken.

De zijrivieren zijn spiegelglad, zelfs bij het hevigste stormweder, en elke stagnatie in den toevoer van product, waardoor de goede voortgang der werkzaamheden van eene Centrale zou kunnen belemmerd worden, is op deze diepe en prachtig bevaarbare zijrivieren geheel uitgesloten.

De fabrieken aan de groote rivieren verbouwen haar eigen riet en ontvangen dit over wegen en door vaartrenzen die bij elk weder met volgeladen booten bevaarbaar zijn. Hiermede zou overeenkomen de centrale aan de kleine rivieren met de daarin uitmondende vaartrenzen.

Al die bedelvingen met hunne complete afvoerkanalen naar hun natuurlijke hoofdloozingen, zijn thans met oerwoud overdekt en de grond bezit na de jarenlange herneming van zijn rechten, wederom den ongekenden rijkdom, die men daar oorspronkelijk aantrof.

Het eigendom van deze gronden is, vooral ten gevolge van het gemis van een goede cultuurbank, die groote waarde aan het grondbezit zou hebben verzekerd, gekomen in handen van Creolen, die daarop met hunne vrienden en familien, en zeer gehecht aan den grond, den kleinen landbouw uitoefenen, waarmede zij met het oog op de belemmerende toestanden voornamelijk beoogen in hun eigen onderhoud te voorzien.

Maar dit grondbezit van de Creolen is enorm en de

bedelvingen die op die gronden in het bosch begraven zijn, wettigen het beweren dat in de eerste tientallen jaren geen centrale suikerfabrieken kunnen gebouwd worden met eene capaciteit, groot genoeg om het product dat daarop geproduceerd kan worden, te verwerken.

Het waren deze gronden die bij het uitbreken van crisissen het eerst verlaten werden omdat zij verder van de uitvoerhaven lagen en toenmaals alles per roeiboot moest vervoerd worden, terwijl de plantages aan de groote rivieren andere cultures begonnen.

Wij zijn een tram rijk, die, hoewel zij reeds vele jaren in exploitatie is, de meest desperate wildernis doorloopt en zonder eenig doel bij een boom in het oerwoud ophoudt.

De baan vormt een alles versperrende dam midden door een land in formatie, met verwaarloozing van afwateringsmogelijkheden van landen die periodiek onder water komen. Maar zelfs indien men als motief zou willen opgeven voor dezen aanleg, dat de tram uit een economisch oogpunt niet anders beoogde dan het Hinterland bereikbaar te maken met zijne mineralen en boschproducten en daarvoor de opoffering van cultuurland noodig was, dan nog moeten wij hier constateeren dat met de tram ook dat niet bereikt is omdat het punt waar zij eindigt, het punt is waar zij had moeten beginnen.

Voor goederentransport is een onbelemmerde rivier de meest aangewezen en goedkoopste weg, vooral indien het, zooals hier, enorme quantums goederen betreft.

De Surinamerivier is met groote rivierbooten bevaarbaar tot het punt waar de spoor had behooren te beginnen.

Waar landwegen behoorden te worden aangelegd loopt een tram, waar een tram behoorde te zijn geschiedt het transport in korjalen en op de ruggen van de werklieden.

Het komt mij voor dat het handhaven van deze

tram, alleen bestemd voor het vervoeren van een plankje en een paar komkommertjes, uit geen enkel oogpunt verdedigbaar is, waar elders zulke groote belangen imperatief ondersteuning behoeven. Waarheid is dat het continueeren van de exploitatie op de tegenwoordige basis moet beschouwd worden als „goed geld naar kwaad geld werpen” en alleen dient om een zwerm ambtenaren en beambten in dit dun bevolkte land voor geheel nutteloos werk te gebruiken. Mijn raad zou zijn de rails en al het kostbare materiaal van de actueele spoor op te breken, het tegenwoordige baanvak te beschouwen als eene weg, en overal bruggen te leggen die vanzelf niet zoo kostbaar behoeven te zijn als voor spoorwegen. Hierdoor zal men niet alleen een verloren streek aan den landbouw teruggeven maar tevens eene reuzenwinst maken op het materiaal benoodigd voor den aanleg van den nieuwen spoorweg omdat de prijs van grondstoffen thans zoo enorm gestegen en bijna onbereikbaar is bij eene eventueele poging tot uitbreiding.

Hierdoor zal materiaal disponibel komen voor 80 kilometer nieuwe weg. De gouvernementsschooners zullen een intensieve vaart naar het gekozen uitgangspunt van de spoor kunnen openen en de verliezen, die jaarlijks op de tram zijn te boeken, zullen daardoor vervallen.

Vóór ik verder ga, wensch ik eenige bijzonderheden mede te deelen over de goudindustrie. Deze industrie is door het gemis van wegen een rooibouw geworden, welke zich ten doel stelt om zoo snel mogelijk goud machtig te worden, omdat de ontzettende kosten van het opbrengen van materialen en provisie alleen door een korten, welgeslaagden slag zijn goed te maken.

Waar in Suriname nog steeds de methode van goudwinning gevolgd wordt, gebruikt in de tijden van Koning Salomo en Koningin Sheba, omdat het gemis van wegen machinale verwerking van het eens quasi onuitputtelijke materiaal onmogelijk maakte, is het toch een verblijdend verschijnsel dat, niettegenstaande de belem-

merende omstandigheden waarmede de *miner* hier heeft rekening te houden, deze er een broodje uit schijnt te kunnen halen.

Het was hoofdzakelijk te danken aan den onversaagden pionier, den *luien* Creool, en niet aan de geleerden, dat de velden, die thans bekend zijn, werden ontdekt.

Het goud wordt in Suriname gewonnen door het versperren van kreek en het maken van een afvoerkanaal voor het water, in het bovendee van de kreek opgehouden, naar een lager gelegen punt van de kreek, waardoor een gedeelte van de kreek droog komt en de gravelbedding bereikbaar wordt. De aldus blootgekomen kreekbeddingen vertegenwoordigen slechts een zeer klein gedeelte van het oorspronkelijke kreekbed, dat zich thans onder eene dikke humuslaag aan weerszijden uitstrekt.

De gravel aan de oppervlakte vertoont meestal weinig sporen van goud; het soortelijk gewicht van het goud heeft het naar onderen in de gravellaag doen zakken, en soms verscheidene voeten diep, naar gelang van de omstandigheden.

Men spreekt van goud dat betaalt in alluviale deposits, wanneer het werkloon om de steriele bovenlaag en de goudhoudende gravellaag te verwerken, overtroffen wordt door de waarde van het goud dat men verkrijgt.

Zoo zal bijvoorbeeld kunnen gebeuren dat een zeer diepe, rijke, goedhoudende laag geen voordeelen oplevert en een veel armere maar niet diepliggende laag, wel.

Het gevolg hiervan is dat voor het verwerken van de kreekbeddingen soms de verplaatsing van groote hoeveelheden grond noodig is en dat waar tengevolge van het gemis van wegen, van geen machinale bewerking sprake kan zijn, de materie overal heen gegooid wordt, waar dat het gemakkelijkst is en dat daardoor enorme schatten van betalend in niet-betalend veranderd zijn.

De onmogelijkheid voor het Gouvernement om voor-

schriften te geven en die te doen eerbiedigen heeft tot gevolg dat millioenen guldens nationale rijkdom vernietigd worden, waarvoor de armzalige concessierechten niet als compensatie mogen beschouwd worden. Wij werken immers niet alleen voor het heden, maar ook voor de toekomst.

Thans is de miner reeds aangewezen op het overwasschen voor de derde en vierde maal van het oorspronkelijk verwerkte materiaal, dat overal, den grond bedervend, verspreid ligt. Maar wel moet dit materiaal rijk zijn geweest om zulk een repasseeren te motiveeren.

Duizenden werklieden voor balata- zoowel als voor de goudwinning en duizenden tonnen provisiën worden thans jaarlijks naar de binnenlanden vervoerd, weken ver het land in. Maar het treurigste is dat, als wij hier spreken van weken, dit moet beschouwd worden als een paar uur sporens — zoodra de nieuwe spoor er is, of een goede verkeersweg.

Wat al noodelooze dooden worden er in het bosch begraven. Geen steen dekt hun graf. Het zijn die kerels, die men voor lui uitscheldt, omdat zij eenigszins betalend werk verkiezen al is het nog zoo moeilijk en gevaarvol.

Voor hen ontbloot ik ootmoedig het hoofd; het zijn de gevallen pioniers van de beschaving en slechts zij die met hen gewerkt hebben in het verre bosch, hun element, zijn gerechtigd hen te beoordeelen!

Waar de goudrijkdom in de alluviums een der meest tastbare bronnen van inkomsten van Suriname is, is het verwonderlijk dat dit stiefkind niet waardig is gekeurd om onder beheer te komen van een werkelijken vakman, d. i. van iemand die zich door pionierswerk heeft onderscheiden en de bizondere toestanden van geologische vorming van den bodem van Suriname kan beoordeelen en de uitvoering van voorschriften kan helpen aanpassen aan de praktijk.

Ik vraag mij of af het Gouvernement, door concessies uit te geven zich niet schuldig maakt aan een zeer pre-

mature handeling want men plukt geen vruchten vóór deze rijp zijn. En waarlijk, de vrucht is niet rijp; er behooren uitgaven gedaan te worden om haar tot rijpheid te brengen.

Een van de eerste noodzakelijkheden is om de uitgegeven concessies, die bij vergelijking met andere goudgebieden, rijk mogen heeten bereikbaar te maken, waardoor de controle mogelijk wordt en tevens de exploitatie-kosten dusdanig verminderd worden dat deze vermindering zal moeten aanleiding geven tot een winst.

Maar in de tweede plaats weet het Gouvernement thans op geen stukken na wat het uitgeeft en of er soms fictieve concessies worden uitgegeven, die alleen genomen worden om in het oncontroleerbare land andere concessiehouders te benadeelen. Meer nog: hoeveel concessionarissen weten eigenlijk wel of zij op hun eigen land werken? Men kent wel de rivier en de krekten maar waar die werkelijk liggen is nooit voldoende vastgelegd.

Trouwens met het oog op de voortdurende veranderingen in den bodem worden soms de beddingen van krekten op de meest zonderlinge wijze verlegd. Kreekbeddingen, die men eens aantrof en die als basis voor de begrenzing worden aangenomen, worden, door het bewerken van hunne bedding, in een andere richting gestuurd. En indien werkelijk een contestatie mocht voorkomen is door geen enkele rechter anders dan op de gis de werkelijke grens aan te wijzen.

Ik stel mij voor dat de eerste stap die een mijnbouwkundig leider zou willen genomen zien, zal zijn het „lokeeren” van het interessante gedeelte van het land door het te verdeelen in vakken, gescheiden door wegen, uitkomende op een of meer hoofdwegen. De wegen — ongeacht terreinmoeilijkheden — op gelijke afstanden gelegen, genummerd en geletterd.

Deze wegen zullen beloopbaar zijn in den drogen tijd en in de regentijden bevaarbaar of begaanbaar. Door hun aanwezigheid zal men de concessierechten belangrijk kunnen verhoogen, want het wordt nu mo-

gelijk dat men een lapje grond van bekende ligging en bereikbaar kan aanvragen, zonder, zooals thans, in den ongeorganiseerden boschrommel, geheele provincies te moeten aanvragen om zeker te zijn, dat het lapje welk men wenscht, er in ligt.

Waar de welvaart van de benedenlanden afhangt van den landbouw, hangt de welvaart van het binnenland af van zijne mineralen en boschproducten.

Door het verdeelen van het land als boven aangegeven zouden roof en diefstal zooveel mogelijk verhinderd kunnen worden.

De wegen zouden het prospecteeren van het geheele land in zijn onderdeelen mogelijk maken en eindelijk tot resultaat hebben dat het Gouvernement rijkdommen leert kennen en waar deze precies gelegen zijn, die het thans niet kent, maar behoorde te kennen omdat het daarvoor verantwoordelijk is, zoowel tegenover het Moederland als tegenover Suriname.

Landbouw in de benedenlanden en een welvarende mijnindustrie in de binnenlanden moeten elkaar aanvullen. Goud is betaalmiddel en een land dat dit produceert en zijn industrie van voedsel voorziet, verkeert in een idealen toestand.

Hiervoren heb ik uiteengezet dat het gemis van wegen de oorzaak is van het mislukken van zooveel in Suriname. Het land heeft natuurlijke producten genoeg, maar het ontbreken van wegen en de groote transportkosten, die soms de marktwaarde der producten overtreffen, maken de natuurlijke rijkdommen waardeloos.

En toch betreft het niet een voortdurend terugkeeren den post op de begroting, maar een uitgave voor eens terwijl de onderhouds- en verbeteringskosten gevonden zouden worden in een tol voor het gebruik maken van den weg. Zoo werd immers het grootste gedeelte van de wegen in Nederland aangelegd. Het is waarlijk niet zoo lang geleden dat de tollën daar op vele wegen werden afgeschaft.

Doch ook de verkeerswegen, die thans als hoofd-

wegen voor het transport van producten en personen gebruikt worden en die alweder als eene natuurlijke rijkdom van Suriname moeten beschouwd worden, namelijk de waterwegen, vervallen langzamerhand tot een toestand, die hun nut twijfelachtig zal maken binnen een kort tijdsverloop, want ze zijn aan het toegroeien.

Daar waar in vroegere eeuwen de loozing zeer goed was, is thans de mogelijkheid om te loozen verdwenen daar gepermitteerd wordt dat de helft van de kleine rivieren en krekken met Mokko-Mokko en ander struikgewas toegroeit.

Zoo zien wij bijvoorbeeld dat door het toelaten, dat de kleine rivieren versperd worden, de *loozingsmogelijkheid* reeds tot de *helft* is teruggebracht van wat deze oorspronkelijk was toen aaneengesloten plantages genoodzaakt werden om de rivierkant schoon te houden.

Door deze nalatigheid zijn thans duizenden Hectaren land in het regenseizoen onder water.

Men zoekt naar middelen om land aan te winnen door bepoddering en het eenvoudige voorschrift om de rivierkanten schoon te maken en geheel van belemmerende planten te zuiveren ware voldoende om de afvoercapaciteit van die kleinere rivieren wederom normaal te doen worden.

Thans zitten menschen op stukjes hoogland bovenop aan de kleine rivieren te midden van eene watervlakte waar alles, behalve de oude bedden, met korjalen bevaarbaar is, terwijl die gronden naar het binnenland oplopende verscheidene meters hooger zijn dan de aan de hoofdrievieren gelegen landen.

Maar die zelfde menschen zijn, wederom door de omstandigheid dat de grond door overstrooming waardeeloos werd, eigenaar geworden van deze gronden.

Velen zouden zeker gelukkig zijn indien men hen voorschreef om geregeld de andere helft van de rivier vóór hunne terreinen gelegen schoon te maken doch slechts wanneer het een voorschrift is waaraan eerlijk de hand gehouden wordt omdat het niet willen van één, al het werk van de anderen nutteloos maakt!

De verbetering van de loozing van de kleine rivieren zal niet alleen vele duizenden Hectaren aan den landbouw teruggeven, maar tevens zal daardoor een plaag worden bestreden, die thans in dit dunbevolkte land oorzaak is van zoo menig sterfgeval, n.l. de muskietenplaag.

En hoewel ik nu wel weet dat bij vergelijking van al de kwalen van Suriname deze muskietenplaag een kleine is, is wederom hierbij op te merken dat bij andere Kolonisateurs dit de eerste zorg is die men bij het koloniseeren ter harte neemt.

In de openingsrede van de Koloniale Staten heeft de Gouverneur op de mogelijkheid van lemmetjes-cultuur gewezen. Lemmetjes groeien in Suriname even goed als elders, maar men vergist zich indien men meent dat de bemoeiingen ophouden zoodra men zijn oogst binnenhaalt, wat eerst dan vangen de moeilijkheden aan.

Nemen wij bij voorbeeld de lemmetjes-cultuur op de West-Indische eilanden, waarvan Dominica als producent bovenaan staat. Dit eiland voert jaarlijks voor circa een millioen gulden aan „lime products” uit. De planter daar wordt geholpen in alles wat met de lemmetjes-cultuur in betrekking staat. Maar er is een groot onderscheid tusschen den planter ginds en hier. Ik bedoel tusschen den kleinen planter hier, die in de eerste plaats in aanmerking zal komen om op zijn groote eigendommen en de zich daarop bevindende bedden van vroegere cultures lemmetjes aan te planten en den planter op de West Indische eilanden, die, hoewel slechts over een zakdoekje grond beschikkende, bij dit grondbezit voegt een meestal grondige kennis van het commerciële gedeelte van het bedrijf. Hij weet te bereiden het lemmetjessap, te destilleeren de olie en hij weet bovendien dagelijks hoeveel de vrucht van zijn arbeid waard is en tevens het gunstige oogenblik te kiezen voor den afzet van het product. Hij wordt van de prijzen op de hoogte gehouden. Lemmetjes-cultuur is een wetenschappelijke cultuur en niet eene als koffie en cacao.

Lemmetjes zijn geen vrucht, die gedroogd kan worden en dan niet aan bederf onderhevig is. Op de West-Indische eilanden kan men elk oogenblik verscheppen. Men kan daar lemmetjes cultiveeren zonder dat voor het verscheppen speciale booten noodig zijn, zooals hier met de bacoven het geval was.

De kleine planter hier is de man niet om zich met den afzet van het product te bemoeien. Hem ontbreken de capaciteiten. Er zou een organisatie moeten zijn met een zakenman aan het hoofd, met agenten op de plaatsen waarheen men verscheept. Verzending op avontuur loopt op teleurstellingen uit. Dit is eigenlijk van toepassing op alle producten afkomstig van een land dat door zijn onbelangrijkheid niet in staat is voor zijn producten een eigen markt te scheppen.

Er wordt ook niet genoeg reclame gemaakt voor ons land en onze producten.

Guatamala heeft iedere week groote advertenties in de New-Yorksche bladen, Brazilië geeft boekjes in alle talen uit, getiteld „Kent gij den rijkdom van Brazilië”. En men bevindt zich daar wel bij.

Een land heeft even goed reclame noodig als een handelsartikel. Door een welingerichte reclame zal in financiële kringen bekend worden wat er in Suriname gedaan kan worden en dit is zeer noodig omdat men thans niet weet waar Suriname ligt, zonder eerst de kaart van Zuid-Amerika geraadpleegd te hebben.

Wat de lemmetjes-cultuur betreft wil ik nog even opmerken dat een uitgebreide cultuur hier een daling van den marktprijs zou veroorzaken, want het verbruik is beperkt en de Antillen voorzien tamelijk wel in de behoefte.

Er zijn in Suriname heel wat andere producten, die uit een oogpunt van business en gemakkelijke aanplant en bereiding het land vooruit kunnen helpen.

Het heeft mij gedurende mijn veeljarig verblijf hier, zoo menigmaal getroffen dat men zich om bijproducten al zeer weinig bekommert; dat men eenvoudig als waardeloos wegwerpt wat van het product eigenlijk de hoofdzaak is.

Ook dat men in Suriname artikelen koopt, die van elders ingevoerd zijn en daarvoor veel geld betaalt en waarvan de aanplant hier welvaart zou kunnen geven, zoowel aan planters als aan industrieëlen. Om maar een greep te doen: de Okrum, welke een vezel oplevert, die van een en veertig uit Suriname naar Amerika gezonden monsters de derde plaats verwierf. De stok bevat een zeer mooie, sterke vezel, die na weeking zonder eenige moeite is af te scheiden en zeer geschikt is voor de vervaardiging van bindgaren, waarvoor de Vereenigde Staten meer dan 10 miljoen dollars per jaar aan grondstoffen invoeren. Vijftien goed uitgegroeide Okrumstokken geven een Engelsch pond vezel en een firma te New-York wenscht direct daarvan 2000 ton te betrekken. Natuurlijk is dat niet te leveren.

Het vervaardigen van touw, dat zoowel door mannen als door vrouwen bedreven kan worden, is ook met het oog op den betrekkelijk lagen loonstandaard, en zelfs wanneer deze verdubbelde, een zeer eenvoudige en winstgevende zaak, en opent geheel andere vooruitzichten dan de ongelukkige hoedenindustrie. Ik veronderstel dan ook dat de personen die aanraadden om deze industrie te beginnen, nooit in den spiegel gekeken hebben wanneer zij een hoed kochten.

Er is geen moeilijker artikel dan een modeartikel. Alleen die centra waar men de z.g. Panamahoeden als massa-artikel vervaardigt zijn in staat om de kostbare nieuwe modellen aan te schaffen. Als men zich in landen waar men de mode volgt — en dat is de halve wereld — met de hier en in andere kleine productie-centra vervaardigde hoeden, al zijn deze ook keurig afgewerkt, vertoonde, zou men worden uitgelachen. Een streepje verschil in model en de hoed verhuist naar de rayons waar uitverkoop wordt gehouden. Aan de hofmeesters van de booten gelukt het nog wel eens aan den een of anderen uit het oerwoud komenden passagier er een te slijten, maar in Havre aangekomen, heeft de meneer, die denkt te geuren, veel bekijks. Quel chapeau! En de hoed verhuist naar de koffer, of....

daar hij onverslijtbaar is, loopt een stijfhoofdige er gedurende eenige jaren voor gek mede rond.

Modeartikelen in Suriname te vervaardigen is uit den booze. Voor de lokale markt is er ook niet veel animo te verwachten, zelf niet voor de goedkoope modellen; de bevolking koopt voor dagelijksch gebruik geen hoed. Een hoed zonder rand is den werkman even lief.

Maar touw, dat is geen modeartikel. Touw is een artikel van eerste behoefte zoowel in het buitenland als in het land zelf, waar aan touw alleen voor veel geld wordt ingevoerd en dit geld kon om te beginnen in het land gehouden worden en aan vele monden brood geven.

Indien, wat waarschijnlijk is, touw hier veel goedkooper te vervaardigen is, dan zouden ongetwijfeld de booten die hier aandoen, aan al hunne touwbehoeften en misschien ook die van hunne Maatschappijen hier voldoen. En dit zou de consumptie van Suriname zeker overtreffen.

Die vezelsoorten, welke in het wild gevonden worden en die welke spoedig groeien, zouden natuurlijk om te beginnen alleen in aanmerking moeten komen, want het is voor den kleinen man niet mogelijk om op de resultaten als die van de Sisal te wachten.

Touw maken is een eenvoudige zaak en ook het weefsel voor zakken maken is geen heksenwerk. Door het ontbieden van flinke voorwerkers uit Europa zou een belangrijk deel van de bevolking in dit bedrijf een stuk brood vinden.

Ik zou zeggen dat vezelindustrie voor Suriname een specialiteit kan worden en dit voornamelijk omdat het een artikel is dat niet te eten is. De te veld staande gewassen hebben geen bewaking noodig.

Vele artikelen kunnen, om de moeilijkheid van hun vervaardiging, hier niet in aanmerking komen, maar men make een begin met het vervaardigen van die ingevoerde artikelen die te veel kosten in verhouding tot de waarde welke wij hier aan de betrekkelijke grondstoffen hechten.

De Vereenigde Staten betrekken al hun jute uit Bengalen, dat veel verder van dat land gelegen is dan Suriname. Bovendien is de markt van de jute te Londen,

wat uit een business oogpunt voor de Vereenigde Staten niet voordeelig is.

Als reeds gezegd heeft het werken uitsluitend voor de lokale markt te Paramaribo tot gevolg dat alleen de opkooopers er wel bij varen. De waarde van een kleinen oogst is ongeveer even groot als die van een grooten, omdat het product zoo snel in prijs daalt.

Maar als allen bijvoorbeeld koren gingen planten, dan is het mogelijk voor den landbouwer om een afnemer in zijn eigen omgeving te vinden en zijn product in den vorm van kippenvleesch en eieren, of, indien knolgewassen geplant worden, in den vorm van vee en melk aan de markt te brengen. En vee en pluimgedierte is een duur zaakje in Suriname en dit zal nog wel vele jaren zoo blijven. Een ideale toestand is verkregen zoodra men afnemer is van zijn eigen product.

Houdt dus uw land open voor veeteelt, maak wegen voor het vervoer van vee naar de stad en de booten zullen spoedig dit waardevolle product komen halen, zoodra het in voldoende kwantums aanwezig is. Leder is thans in de wereld evenveel, ja meer waard dan rubber, welke zoo jammerlijk in Suriname mislukt is en geen land heeft betere en grooter kwantums looistoffen dan Suriname.

Want Suriname heeft slechts voor hen die niet verder dan hun neus kijken alleen de modderige benedenlanden. Het heeft in de binnenlanden weideplaatsen, die ik met mijn eigen oogen gezien en bewonderd heb, en die zoodra er wegen komen geheel andere resultaten zullen geven dan de natte weideplaatsen aan de zeekust.

Trouwens indien belangrijke veeteelt-ondernemingen het de moeite waard vinden om zich aan de Orinocco te vestigen dan kan en mag er geen twijfel bestaan of ook voor Suriname is veeteelt een zeer aan te raden bedrijf en thans meer dan ooit.

Maar maak wegen naar de binnenlanden; de welvaart van Suriname hangt er van af.